
Răspunderea auditorului financiar și modalități de limitare a acesteia

Nicolae MĂGDAȘ,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca,
E-mail: nicolae.magdas@yahoo.com

Rezumat

Răspunderea auditorului financiar trebuie tratată distinct după poziția acestuia față de entitatea auditată: auditor intern sau auditor extern. Rațiunea acestui aspect rezidă în faptul că, în funcție de raportarea sa față de societatea auditată, răspunderea își are sursa fie în codul muncii în ceea ce îl privește pe auditorul intern, fie este vorba despre o răspundere contractuală în ceea ce îl privește pe auditorul extern, chiar și în situația în care acesta angajează lucrări de audit intern pe bază de contract, în ambele cazuri aplicându-se și sancțiunile aplicate de organismele profesionale din care fac parte. Răspunderea auditorului financiar se distinge în categorii precum: cea disciplinară, administrativă, civilă și penală, auditorii având la dispoziție și modalități de limitare a răspunderii, modalități care vor fi expuse pe parcursul acestei lucrări.

Prezentul articol tratează răspunderea pe care o pot avea auditorii financiari diferențiat după cum aceștia sunt interni sau externi companiei auditate, utilizând în analiza tematicii metoda deducției și inducției, pornind de la analiza de conținut a legislației și reglementărilor în vigoare. Finalitatea acestui articol nu este doar de a prezenta situațiile care pot atrage răspunderea auditorilor financiari și de ce tipuri este răspunderea, ci, pe baza analizei răspunderii, de a veni în sprijinul acestora și cu o prezentare a modalităților de a limita răspunderea și de a se proteja din punct de vedere profesional.

Cuvinte-cheie: Auditor financiar, răspundere, condițiile răspunderii, condițiile răspunderii auditorului intern, condițiile răspunderii auditorului extern, limitările răspunderii.

Clasificare JEL: M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Magdas, N., (2018), Auditor's Liability and Methods for its Limitation, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 261-269, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/011

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/011>

Data primirii articolului: 20.08.2017

Data revizuirii: 25.08.2017

Data acceptării: 04.09.2017

Introducere

Auditul a reprezentat, încă de la apariție, garantul veridicității situațiilor financiare auditate și factorul asigurator al acționarilor, investitorilor, potențiali sau existenți, precum și a altor terți direct interesați de datele publicate prin situațiile financiare și de starea unei companii. Pentru a putea evidenția și evalua corect dimensiunile răspunderii auditorului, atât din punctul de vedere al ariei sancțiunilor posibile, cât și din prisma gravității acestei răspunderi, este necesar ca această analiză să fie corelată cu rolul, responsabilitatea și modul în care auditorul a influențat guvernanta corporativă la nivel mondial.

Răspunderea trebuie privită și prin prisma caracterului liberal al profesiei de auditor. Shaw afirmă faptul că „libertatea înseamnă răspundere, de aceea majoritatea oamenilor se tem de ea”. Prin natura profesiei sale, auditorul are o libertate a gândirii foarte largă, aceasta fiind îngăduită doar de legislația în domeniu și de standardele profesionale pe care acesta este nevoit să le respecte. Consecință a acestei libertăți, răspunderea auditorului vine să sancționeze raționamentul, din culpă sau cu intenție, care a fost cauza directă a unui audit defectuos și, implicit, a unor prejudicii.

Așa cum beneficiarii unui serviciu încearcă să se pună într-o poziție cât mai favorabilă față de prestator, în această situație, se încearcă atragerea unei răspunderi cât mai mari asupra auditorului. Reacția naturală a auditorilor este de a se apăra, încercând să limiteze, în mod rezonabil, dimensiunea răspunderii pe care ar fi pasibili să o sufere în situația realizării unui audit, din diverse motive, slab calitativ.

Scopul acestui articol este de a atrage atenția asupra cazurilor în care auditorii financiari pot fi considerați culpabili și, prin urmare, asupra categoriilor de răspundere sub incidența cărora aceștia pot intra. De asemenea, articolul pune în vedere auditorilor, pe cale de consecință, și care sunt modalitățile sau mecanismele prin care aceștia se pot proteja limitând fie cuantumul răspunderii, fie tipul de răspundere la care se încadrează. Rezultatul și scopul propus al articolului au fost atinse analizând legislația în vigoare din domeniu și aplicând atât tehnici de abstractizare, cât și tehnici deductive și inductive.

Articolul este structurat în două părți, prima tratând la modul general care sunt condițiile răspunderii auditorului financiar, trecând ulterior la o analiză analitică, structurată în două pasaje, diferențiată raportat la poziționarea auditorului față de societatea auditată,

intern sau extern. Cea de-a doua parte supune analizei și sintetizării modalitățile prin care auditorii financiari pot limita răspunderea la care sunt sau ar putea fi supuși.

1. Analiza literaturii de specialitate

În vederea realizării unui studiu fundamentat cu privire la situațiile în care auditorul financiar se abate de la cerințele profesiei am supus analizei o serie de articole științifice care tratează etica și rigorile acesteia. În literatura de specialitate există o serie de dezbateri cu privire la provocările la care trebuie să facă față auditorul financiar, cum ar fi rigurozitate și calitate profesională (Chersan, 2012), comportamentul etic în condițiile crizei financiar-economice globale (Popescu ș.a., 2009), etica – măsură a reputației auditorului financiar (Marian, 2015), malpraxis și răspundere (Cimpoeru, 2013), obiective și principii profesionale (Mihăilescu ș.a., 2008), reglementările în materie de etică și responsabilitate (Zinca (Voiculescu) ș.a., 2014), comportamentul etic (Breban ș.a., 2008), valori, etică și atitudini profesionale (Morariu ș.a., 2009), concepte, standarde și norme (Horomnea, 2013) sau etică și interesul sporit cu privire la aceasta odată cu apariția crizei financiare globale (Matiș ș.a., 2010), iar influența principiilor etice asupra calității auditului este analizată prin prisma responsabilității și obiectivității profesiei (Pascu, 2012).

De exemplu, în ceea ce privește responsabilitățile expertului contabil, Breban ș.a. (2008), în analiza comportamentului etic, afirmă că „*etica îl obligă pe profesionistul contabil să dea dovadă de onestitate și probitate în exercitarea misiunii sale, care ni se pare de o valoare sigură. Pentru ca, încrezătoare în calitățile profesionale și independența profesionistului contabil, entitatea să beneficieze de o înaltă valoare morală, etica profesională va garanta entității nu numai un serviciu profesional, dar și implicarea unei persoane care acționează în baza unor principii morale ridicate*”.

De asemenea, Mihăilescu ș.a. (2008) surprinde poziția dificilă a auditorului financiar și, prin urmare, responsabilitatea care îi revine: „*Din practica auditorilor a rezultat faptul că deseori este mai greu să detectezi fraudele, deoarece managerii sau angajații care comit o fraudă încearcă să o disimuleze. Acest lucru nu schimbă însă răspunderea pe care o poartă auditorul în ceea ce privește planificarea și executarea adecvată a auditului.*” Responsabilitatea se transpune și în termeni economici, deoarece modul în care auditorii furnizează serviciile are impact direct asupra entității în cadrul căreia sau în

relație cu care își desfășoară activitatea și, extrapolând, asupra întregii comunități (Fülöp, 2014).

Mai mult decât atât, Popescu ș.a. (2008) surprinde modificările responsabilității și eticii profesiei, survenite ca urmare a crizei economico-financiare globale: *„Valorile și principiile de etică și deontologie profesională se circumscriu scopurilor esențiale, valabile pentru fiecare auditor. Acestea includ, în principal, dezvoltarea și afirmarea profesională, evoluția cunoașterii și cercetării, în condițiile actuale și de perspectivă ale respectării statului de drept și drepturilor omului, progresului științei, integrității profesionale, dezvoltării democratice și prosperității societății.”* Această afirmație este susținută și de faptul că ulterior crizei financiare, numeroase organizații profesionale, dar mai ales IFAC, au depus eforturi considerabile pentru a restaura nivelul de încredere în profesia contabilă și, implicit, în auditori (Tiron-Tudor, 2013).

Dar, așa cum reiese, răspunderea auditorului financiar este un subiect insuficient explorat de către literatura de specialitate din România, motiv pentru care îmi propun să tratez acest subiect.

2. Metodologia cercetării

Prezentul articol își propune să analizeze mediul în care se desfășoară activitatea auditorului financiar prin raportare la etica aferentă și obligațiile pe care auditorii și le-au asumat, în tandem cu răspunderea atrasă de potențiala încălcare a reglementărilor profesionale și nu numai. În realizarea acestui deziderat apelăm atât la aspecte teoretice care se regăsesc în literatura de specialitate și fac referință la tema abordată, cât și la aspecte practice rezultate din cazuistica de specialitate.

În vederea conturării fenomenului răspunderii auditorului financiar, am recurs la metoda abstractizării, deducției și inducției, dar principalul obiectiv a fost efectuarea analizei de conținut a legislației naționale în vigoare, materializată într-o sinteză a principalelor norme aplicabile în acest domeniu, fără a neglija aspectele care vizează elemente specifice acestei categorii de profesioniști contabili supuse analizei.

În vederea unei documentări temeinice, au fost analizate articole de specialitate care relevă fie nevoia unui astfel de studiu, fie care tratează subiectul răspunderii sau eticii la care trebuie să se supună profesionistul contabil și auditorul financiar în particular. Literatura de specialitate din domeniu susține concluziile desprinse din articole și a format un spectru de analiză pentru legislația conexasă acestei problematici. În vederea

realizării studiului efectiv cu privire la răspunderea auditorului financiar și a modalităților de limitare a acesteia, au fost analizate reglementările legale, atât generale, cât și strict profesionale, aflate în vigoare la acest moment și care sunt incidente cu tematica în cauză.

3. Condițiile răspunderii auditorului

În materie de răspundere, sunt uzitate următoarele forme: disciplinară, administrativă, civilă, penală, dintre care vor fi prezentate în continuare cele care au o relație directă cu activitatea auditorului financiar, precum și modalitățile de limitare și protejare față de aceste categorii de răspundere.

Corelat cu responsabilitățile pe care le are auditorul față de societatea auditată, față de shareholderi, de stakeholderi și luând în considerare eșecurile pe care auditul le-a avut în trecut, subiectul răspunderii auditorului este unul de maximă importanță. Există o serie de limitări care trebuie avute în vedere în determinarea răspunderii auditorilor, dintre care una este cea legală, reprezentată de normele juridice care reglementează această materie, indiferent de izvorul sau de emitentul acestora și de regulamentele emise de organisme care asigură organizarea și funcționarea activității de audit.

Răspunderea auditorului diferă în funcție de calitatea acestuia, intern sau extern, deoarece în funcție de această poziție diferă și izvorul legal obligațional și, pe cale de consecință, și sancțiunile aferente. Pornind de la această premisă, pe baza unei deducții, se poate afirma faptul că și condițiile răspunderii auditorului trebuie tratate distinct, în funcție de raportul pe care auditorul îl are cu societatea auditată.

În principiu, auditorii pot să răspundă disciplinar, civil și penal. În ceea ce privește răspunderea disciplinară a auditorilor, aceasta este reglementată de OUG 75/1999 republicată în 2017 și de HG nr.433/2011 privind Regulamentul de Organizare și Funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România. Pentru cazurile care pot atrage răspunderea disciplinară a auditorilor și care sunt cuprinse în articolul 73 din HG nr.433/2011, sunt prevăzute, în funcție de gravitatea încălcării normelor, următoarele sancțiuni: mustrarea, avertismentul scris, suspendarea calității de membru al Camerei pe o perioadă de la trei luni la un an și chiar retragerea calității de membru.

Răspunderea penală poate fi atrasă ca urmare a săvârșirii în cadrul desfășurării activității a unei infracțiuni prevăzute de legea penală. De asemenea, răspunderea penală poate fi atrasă și ca urmare a nerespectării unor principii stabilite de către Camera Auditorilor Financiar din România. „Spre exemplu, nerespectarea principiului confidențialității informațiilor deținute este considerată o greșeală gravă, poate chiar de natură penală.” (Ghiță, 2004).

Răspunderea civilă, situată pe același palier sancționator cu răspunderea penală, pornește de la temeiul art. 1357 din Noul Cod Civil, conform căruia „cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare.” (Codul civil). Este necesară, deci, constatarea producerii unui prejudiciu de către auditor și demonstrarea unui raport de cauzalitate între prejudiciul invocat și activitatea auditorului.

3.1. Condițiile răspunderii auditorului intern

Statutul auditorului intern influențează modul în care acesta răspunde pentru activitatea defectuoasă și neconformă cu standardele profesionale. Auditorul intern este un salariat aflat în subordinea managerului general sau a administratorului. Astfel, „auditorul intern poate fi sancționat în două moduri pentru că nu a reușit să respecte standardele profesionale:

- *mai întâi, poate fi sancționat disciplinar de organizația profesională din care face parte*, (Ghiță, 2004), precum AAIR sau CAFR, dar se poate aplica sancțiunea interzicerii practicării profesiei sau, chiar a aderării la orice organism profesional;
- *„și apoi poate fi sancționat administrativ de conducerea organizației, prin afectarea salariului, a carierei profesionale și chiar prin desfacerea contractului de muncă.”*, (Ghiță, 2004).

Practic, răspunderea auditorului intern își are izvorul în ramura de drept a muncii. Adicional calității de salariat, este necesară și săvârșirea unei fapte ilicite pentru atragerea răspunderii disciplinare, care odată săvârșită va reprezenta latura obiectivă a răspunderii disciplinare. Nu sunt reglementate, în concret, abaterile care pot atrage răspunderea disciplinară, acestea fiind într-o strânsă legătură cu obligațiile asumate de către auditorul intern prin contractul de muncă și cu obligațiile rezultate din statutul pe care acesta îl deține. Este evident faptul că, pentru a fi atrasă răspunderea disciplinară, fapta trebuie să fi fost săvârșită fie cu vinovăție, fie din neglijență, în măsura în care a rezultat un prejudiciu. Printr-o analogie cu dreptul penal, fără a intra în detalii, există și o serie de

cauze de nerăspundere disciplinară, precum eroarea de fapt, constrângerea fizică sau morală și cazul fortuit. Identic cu situația oricărui gen de răspundere, este necesară dovedirea existenței unui raport de cauzalitate între fapta ilicită și rezultatul dăunător, iar în situația în care normele legale sau contractuale prevăd drept condiție necesară producerea unui prejudiciu, sarcina probei cade asupra angajatorului. Este important a fi corect stabilit și gradul de vinovăție a auditorului intern care a săvârșit abaterea, vinovăție sau culpă, deoarece și pe baza acestui element se realizează individualizarea sancțiunii aplicate.

Aplicarea unei sancțiuni disciplinare nu împiedică realizarea cumulului acestei răspunderi cu răspunderea patrimonială, contravențională sau chiar penală. „În consecință, auditorul intern și în special responsabilul funcției de audit intern nu sunt protejați în totalitate împotriva acestor situații prin contractul de muncă.”, (Ghiță, 2004). Răspunderea disciplinară poate avea, însă, două caractere: caracter preponderent moral sau caracter preponderent pecuniar.

În situația în care se ajunge la un cumul de răspunderi, intervenind cea patrimonială, este o condiție necesară să se fi cauzat un prejudiciu și, pe cale de consecință, obligația de a-l repara. Răspunderea patrimonială este caracterizată, în principal, ca fiind o răspundere individuală, răsfrângându-se asupra persoanei care a cauzat paguba și integrală, deoarece presupune repararea în întregime atât a daunei efective și actuale, cât și a foloaselor nerealizate, în măsura în care acestea au fost prevăzute sau previzibile la momentul încheierii contractului de muncă. Prejudiciul în cauză poate avea ca sursă nu doar o acțiune strict legată de munca auditorului, ci și o acțiune precum absența de la locul de muncă sau de la o fază a cercetărilor efectuate asupra situațiilor financiare. Există o serie de condiții și în ceea ce privește caracteristicile pe care trebuie să le îndeplinească prejudiciul pentru a fi declanșatorul răspunderii patrimoniale. Astfel, acesta trebuie să fie real și cert, să fie cauzat direct angajatorului și să aibă caracter material. De asemenea, și în situația răspunderii patrimoniale, este necesară dovedirea unui raport de cauzalitate între faptă și prejudiciu, precum și a vinovăției auditorului intern, gradul de vinovăție nefiind relevant în acest caz. Procedura de stabilire în primă fază și, ulterior, de recuperare a prejudiciului se poate desfășura fie amiabil prin înțelegerea părților, fie prin sesizarea instanței de judecată.

Răspunderea contravențională și cea penală va fi tratată în capitolul următor, având drept argument faptul

că aceasta este identică pentru toți auditorii, interni sau externi.

3.2. Condițiile răspunderii auditorului extern

Răspunderea auditorului extern diferă fundamental, ca sursă, de cea a auditorului extern. Acesta nu are calitatea de salariat al unei societăți. Activitatea de audit se realizează pe baza unui contract încheiat între societatea de audit și societatea auditată. Astfel, se poate afirma faptul că în raporturile dintre societatea auditată și auditorii externi, răspunderea nu poate fi decât una contractuală. Situația unui audit defectuos se răsfrânge, cu posibilitatea de a crea pagube, asupra acționarilor societății și a investitorilor (Tiron-Tudor ș.a., 2009). Acționarii pot fi prejudiciați prin faptul că sunt dezinformați cu privire la situația societății la care dețin acțiuni, iar investitorii, în situația achiziționării unui pachet de acțiuni, în măsura în care își fundamentează decizia pe baza rapoartelor emise de auditori, considerând situațiile financiare publicate ca fiind conforme cu realitatea și cu standardele naționale și internaționale de contabilitate. Ca o condiție, este necesară și în acest caz, stabilirea unei relații de cauzalitate între fapta auditorului extern și prejudiciul suferit de terți pentru a putea atrage răspunderea auditorului, situație în care se poate vorbi de o răspundere civilă delictuală.

Nu se poate crea o disjunție între răspunderea civilă a auditorilor și scopul și obiectul misiunii de audit, așa cum sunt prevăzute în clauzele contractuale sau în standardele de audit ISA. Prin urmare, *„răspunderea auditorului este deci una contractuală, în fața organismelor societății auditate.”*, (New Corporate Paradigm, 2003). Răspunderea auditorului este determinată și conturată și de sursa auditului defectuos care a cauzat apariția prejudiciului. Astfel, dacă auditorul este culpabil pentru neglijență, nu va putea fi atrasă răspunderea acestuia, chiar dacă prejudiciul nu este recuperabil decât pe cale delictuală, cu excepția cazului în care acesta s-a dovedit a fi neloial, imprudent sau grosier-neglijent. Conform articolului 1349 din Codul Civil, *„(1) Orice persoană care are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. (2) Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral.”*. Se poate desprinde din acest articol ideea că, pentru a fi atrasă răspunderea civilă delictuală în sarcina auditorului extern, este imperativ necesar ca acesta să

săvârșească o faptă ilicită care să prejudicieze societatea auditată sau terți co-interesați, direct sau indirect, de raportul de audit. În aceeași măsură, este importantă și mențiunea conform căreia auditorul, pentru a fi considerat responsabil de acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile, trebuie ca în momentul săvârșirii misiunii de audit și a faptelor care stau la baza angajării răspunderii, să dea dovadă de discernământ.

În ceea ce privește raportul de cauzalitate, acesta reprezintă o condiție necesară nu doar față de răspunderea delictuală, ci și criteriul în funcție de care se determină întinderea răspunderii auditorului. Există situații în care stabilirea raportului de cauzalitate este îngreunată de faptul că sunt prezente o multitudine de cauze și condiții care pot să contribuie la producerea prejudiciului. În particular, poate fi vorba de neglijența auditorului, de fapta ilicită a acestuia, de producerea riscului nedetectării denaturărilor sau alți factori externi auditorului.

Trebuie clar definită natura obligațiilor pe care auditorul extern le are în situația efectuării unei misiuni de audit. Obligațiile care se nasc dintr-un asemenea angajament de audit sunt în preponderență obligații de mijloace și în niciun caz de rezultat. Consecința juridică a acestui fapt este aceea că, în situația în care opinia exprimată de către auditorul extern prin raportul emis la finalul misiunii este infirmată ulterior de descoperirea unor denaturări semnificative în cadrul unor situații financiare care au făcut, conform contractului, obiectul misiunii de audit, răspunderea acestuia nu va putea fi angajată pe baza motivului că acesta nu și-a îndeplinit obligațiile contractuale. Din cauza faptului că este vorba despre obligații de mijloc în sarcina auditorului extern, societatea este nevoită să demonstreze că auditorul este în culpă pentru neefectuarea misiunii de audit și a activității din cadrul acesteia conform dispozițiilor legale aflate în vigoare, a Standardelor de Audit și a Codului de etică aplicabil auditorilor. Astfel, auditorul extern va putea să răspundă doar pentru neîndeplinirea acelor obligații asumate prin angajamentul de audit și doar în situația în care acestea sunt îndeplinite, din punctul de vedere al procesului realizării acestora și nu al rezultatului în sine, într-un mod defectuos și neconform cu standardele și legislația în vigoare sau cu standardele calitative stabilite prin contract, dacă este cazul.

În ceea ce privește tratamentul sancționator penal al auditorului extern, condițiile pentru reținerea acestuia în sarcina auditorului sunt sensibil diferite de cele aplicabile răspunderii civile sau contractuale. Răspunderea penală a auditorului extern nu este strict condiționată de

existența unui prejudiciu, în sensul că acesta nu condiționează existența, sau nu, a unei răspunderi penale și nu dă nici măsura acesteia. Ceea ce prezintă importanță este fapta păgubitoare care trebuie să aibă caracter ilicit și să se încadreze într-unul din articolele care definesc infracțiunile din codul penal. Datorită sancțiunilor prevăzute, se poate afirma faptul că răspunderea penală este cea mai severă formă de răspundere a auditorului deoarece, adițional creării unui prejudiciu, acesta a săvârșit și o infracțiune pentru care va răspunde chiar și în situația reparării integrale a prejudiciului rezultat din infracțiunea săvârșită. Un alt motiv pentru care răspunderea penală este considerată a fi mai severă este acela că împotriva acestui tip de răspundere auditorii nu pot lua măsuri care să limiteze răspunderea acestora, așa cum este posibil în cazul răspunderii civile.

Pentru a răspunde la întrebarea care vizează scopul răspunderii auditorului trebuie să avem în vedere finalitatea și funcția pe care această răspundere o îndeplinește. Prin urmare, se poate susține teza conform căreia, răspunderea auditorului are cu precădere o funcție preventivă, dar și una cominatorie. Factorul pecuniar, care intervine în ecuația răspunderii auditorului și a protejării societăților auditate și a terților interesați împotriva auditurilor defectuoase și, implicit, a prejudiciilor cauzate, ar putea duce la ameliorarea funcției de audit prin repercusiunile eventuale cu caracter de constrângere. Consecința acestui fapt este aceea de a spori, practic, presiunea care caracterizează munca auditorilor în contextul în care au existat situații în care auditorii au plătit daune în jurul valorii de o sută de milioane de dolari pentru o singură misiune de audit care a atras răspunderea acestora.

4. Limitarea răspunderii auditorului

Din cauza răspunderii pe care o au, auditorii, tind să încerce să își limiteze eventuala răspundere în situația realizării unui audit defectuos, care să nu fi respectat standardele și normele necesare. Limitările pe care aceștia le fac sunt interpusse între auditori și societatea auditată prin clauze incluse în angajamentele de audit, clauze pe care societatea, prin organele care o conduc, poate sau nu să le accepte. În principiu, aceste clauze sunt valabile, în măsura în care sunt rezonabile. Sub nicio formă nu vor putea fi valabile acele clauze prin care auditorul este exonerat în totalitate de orice răspundere sau prin care acesta este scutit de

răspundere pentru dol sau culpă gravă. Prin urmare, așa cum sunt și denumite, aceste clauze pot doar să limiteze parțial posibila răspundere care ar putea fi angajată în sarcina auditorului, atâta timp cât aceste clauze nu sunt formulate a fi în detrimentul total al societății auditate, prin eliminarea oricărei posibilități la despăgubiri în situația unui prejudiciu. Aceste clauze își găsesc utilitatea în ipoteza în care se limitează eventuala angajare a răspunderii auditorului la un anumit plafon financiar sau „dacă în anumite cazuri determinate nu vor atrage, în lumina înțelegerii părților, răspunderea auditorului.”, (Munoz, 2005).

Pornind de la ideea unui filtru dublu de control, pentru o mai bună decantare a riscurilor, s-a avansat și ideea de a institui, cu titlu obligatoriu, măsura verificării de către societatea de asigurări la care este asigurat auditorul sau societatea de audit, a raportului de audit. Verificarea în cauză ar trebui să fie făcută de organisme financiare specializate și ar avea ca scop evitarea fraudelor. Forma de control societar considerată a fi comună în multe legislații este cea realizată prin funcția auditului, ceea ce duce la concluzia că este nevoie de un corp de auditori ultraperformanți. Modalitatea de atingere a acestui deziderat este verificarea listelor și auditorilor societăților de către autorități financiare superioare, indiferent care ar fi denumirea acestora.

„În modele analitice în audit, este argumentat și dovedit faptul că răspunderea influențează procesul de luare a deciziilor ale auditorilor, incluzând eforturile de audit și deciziile asupra onorariilor (Dye, 1993), strategiile de raportare ale auditorilor (Thoman, 1996), acceptarea client – auditor (Lauxand Newman, 2009), și deciziile de decontare a proceselor (Smith and Tidrick, 1998).” Nu poate fi contestat faptul că răspunderea auditorilor reprezintă o povară de dus de către aceștia, pe lângă responsabilitatea socială pe care o au. Prin urmare, încercări de limitare a răspunderii sunt o reacție naturală și instinctivă a clasei auditorilor.

Pe baza unor studii, motivate de dezbaterile actuale privind alegerea cu privire la limitarea răspunderii auditorilor și realizate experimental și analitic, se poate afirma, cu certitudine, faptul că „aversiunea față de risc, în ceea ce privește auditorii, este mai mare în cazul răspunderii nelimitate decât în situația în care există o limitare a acesteia. Constatările sugerează faptul că motivația auditorului de a exercita un efort suplimentar este disproporționat mai mare în situația răspunderii nelimitate, care ar putea cauza „audituri excesiv de precaute”, (Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). De asemenea, în cadrul aceluiași studiu, s-a ajuns la concluzia că

„aversiunea față de ambiguitate este mai mare în cazul răspunderii nelimitate decât în situația celei limitate”, (Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). Ceea ce se observă, este faptul că aversiunea față de risc și aversiunea față de ambiguitate sunt corelate în prezența răspunderii nelimitate. *„Descoperirea că persoanele cu aversiune față de risc au tendința de a manifesta o aversiune și față de ambiguitate în prezența răspunderii nelimitate reprezintă un nou argument cu privire la motivele din pricina cărora răspunderea nelimitată afectează atractivitatea profesiei auditorilor”*, (London Economics, 2006; Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). Prin urmare, se poate observa faptul că, răspunderea nelimitată, are o influență directă și negativă asupra eficienței auditului.

O altă modalitate de limitare a răspunderii este considerată a fi cea a încheierii unei polițe de asigurare profesională, obligatorie de altfel prin legislația în vigoare. Această poliță de asigurare presupune o limitare mai mult pecuniară prin prisma faptului că, în cazul unui prejudiciu, auditorul nu va achita el însuși suma datorată ca echivalent al prejudiciului. Suma ar urma să fie achitată de către compania de asigurări, în măsura în care fapta auditorului este acoperită de polița de asigurare încheiată. Desigur că această limitare indirectă a răspunderii nu înlătură alte categorii de sancțiuni, precum cele penale, profesionale sau disciplinare. Nu poate fi afirmat nici faptul că auditorul, în situația în care polița de asigurare încheiată acoperă dauna pentru fapta comisă de acesta, nu va suferi nici o repercusiune din punct de vedere pecuniar. Acesta va avea, ulterior, de achitat companiei de asigurări o valoare mai mare decât cea pe care o achita până în momentul despăgubirii, în situația în care va încheia o nouă poliță sau o va prelungi pe cea existentă.

Desigur, există diverse propuneri cu privire la eventuale modalități de limitare a răspunderii. O variantă posibilă ar fi aceea de a exista o limitare *„bazată pe mărimea companiei sau capitalizarea bursieră”*, (Doralț ș.a., 2008). Această variantă nu este considerată a fi propice din cauza faptului că ar duce la un sistem bipartit, diferențiat în funcție de companiile listate sau nu la bursă, iar pe de altă parte, capitalizarea bursieră poate fi extrem de volatilă. În schimb, o altă variantă posibilă ar fi o limitare a răspunderii *„bazată pe onorariile plătite de către societate auditorilor. Nici această variantă nu este potrivită a fi de urmat. O asemenea reglementare ar ajuta la stabilirea unei corelații între veniturile și riscurile suportate de auditor, dar pentru a satisface funcția compensatorie a răspunderii, limita ar trebui să fie stabilită la o valoare suficient de ridicată.”*, (Doralț ș.a., 2008). Oricum, practicile curente exclud această

variantă ca posibilitate de a limita răspunderea auditorului.

Prin urmare, forma preferată de limitare a răspunderii rămâne cea contractuală, permițând companiei și auditorilor să limiteze răspunderea celor din urmă. *„Reglementările moderne cu privire la răspunderea auditorilor trebuie să prevadă un nivel semnificativ de compensare a pierderilor și de descurajare, dar ar trebui să păstreze, de asemenea, stimulentele profesioniștilor de a realiza un audit care merită și este eficient din punct de vedere al costurilor. Ca principiu general, riscurile de răspundere civilă ar trebui să fie evaluabile în avans pentru auditori. Acest lucru este esențial pentru încheierea unei asigurări cu un raport cost-eficiență ridicat și, astfel, pentru a menține costurile suplimentare impuse de riscurile de răspundere civilă scăzute.”* (Doralț ș.a., 2008).

Astfel, limitările răspunderii sunt acceptate în măsura în care sunt făcute într-o măsură rezonabilă. Cu toate acestea, instanța care se va pronunța asupra unui eventual litigiu având ca obiect prejudiciul creat de către auditor, poate declara acordul dintre părți, prin care se limitează răspunderea, ca fiind unul nul, dacă se dovedește că această limitare a răspunderii se abate semnificativ de la ceea ce ar fi rezonabil și echitabil.

Concluzii

Este indiscutabil că răspunderea auditorului, atât juridică cât și profesională, este tot mai bine conturată din punct de vedere juridic și practic și este utilizată cu o frecvență tot mai ridicată în clauzele contractuale. Așa cum am afirmat inițial, pentru a nu destabiliza echilibrul pe care auditorul vine să îl aducă în mediul guvernantei corporative, este necesar să existe o corelație motivată între rolul auditorului, faptele acestuia și răspunderea care se răsfrânge asupra sa.

Jacques Renard spunea despre audit că acesta *„este ca mirosul de gaz: este rareori agreabil, dar poate, de regulă, să evite explozia”*. Observăm astfel care este rolul auditului în guvernanta corporativă, dar și importanța pe care acesta o are în desfășurarea corectă și eficientă a guvernantei.

Având un rol atât de important, este natural ca și responsabilitatea și, implicit, răspunderea auditorului să fie pe măsură. Cu toate acestea, este important să se păstreze o proporție rezonabilă a răspunderii care să își atingă scopul și anume, acela de a oferi o certitudine cu privire la calitatea serviciilor oferite de auditor fără a produce, însă, efecte secundare negative prin crearea

unei presiuni excesive care, în final, să aibă ca rezultat tocmai neîndeplinirea scopului. Studii empirice au demonstrat faptul că o răspundere excesivă la care este expus auditorul are efecte nefaste asupra eficienței auditorului, asupra libertății raționamentului, având ca urmare fie săvârșirea unor greșeli accidentale, fie realizarea unei misiuni de audit defectuoase.

Cu toate că auditorii își asumă această răspundere

profesională și juridică, este previzibil faptul că aceștia vor încerca să contracareze încercările entităților auditate de a stabili limite tot mai ridicate ale răspunderii. Prin urmare, auditorii vor încerca să limiteze răspunderea până la un nivel rezonabil, acceptat de ambele părți, prin mijloacele pe care le au la dispoziție: polițe de răspundere profesională sau clauze contractuale de limitare parțială a răspunderii.

BIBLIOGRAFIE

1. Breban, L., Dumbravă, P., Crișan, C. (2008), Comportamentul etic în profesia contabilă, Editura CECCAR, pp.17-27.
2. Cimpoeru, D. (2013), Malpraxisul auditorilor statutare ai societăților și răspunderea juridică a acestora, *Dreptul*, 8: 142.
3. Chersan, I. C. (2012), *Auditul financiar: de la normele naționale la standardele internaționale*, Tehnopress.
4. Koch, C. W. și Schunk, D. (2009), Limiting Auditor Liability?-Experimental Evidence on Risk and Ambiguity Attitudes under Real Losses.
5. Fülöp, M. T. (2014), Considerații privind aspectele eticii profesionale contabile-conflictul de interese, revista *Audit Financiar*, vol. 12, nr. 114.
6. Horomnea, E. (2012), Audit financiar, *Concepte. Standarde. Norme*.
7. Ghiță, M. (2004), Auditul intern.
8. Marian, S. F. F., Etica Profesională – Cerință a reputației auditorului financiar.
9. Mățiș, D., Ștefănescu, C. A. și Cernea, O. (2010), Etica în activitatea de audit în contextul crizei financiare, revista *Audit Financiar*, vol. 8, nr. 7.
10. Mihăilescu, I., și Marcu, N., Obiective și principii generale care guvernează un audit al situațiilor financiare. Auditul și raportările financiare, între teorie și practică, *That Govern, Principles*.
11. Morariu, A., Manolescu, M. și Creană, C. (2009), Valori, etică și atitudini profesionale în audit financiar, revista *Audit Financiar*, vol. 7, nr. 10.
12. New Corporate Paradigm (2003), *German Law Journal*, vol. 4, nr. 1.
13. Pașcu, A. M. (2012), Theoretical Considerations on the Influence of Ethical Principles on Audit Quality, between Objectivity and Responsibility of the Accounting Profession, *CES Working Papers*, vol. 4, nr. 4, pp. 795-808.
14. Popescu, V. A., Lepădatu, G. și Popescu, G. (2009), Studiu privind etica profesionistului contabil în condițiile crizei financiar-economice globale, revista *Audit Financiar*, (11).
15. Vera-Munoz, S. C. (2005), Corporate governance reforms: Redefined expectations of audit committee responsibilities and effectiveness, *Journal of business ethics*, vol. 62, nr. 2, pp. 115-127.
16. Tudor, A. T. (2013), Balancing the public and the private interest—a dilemma of accounting profession, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 92, pp. 930-935.
17. Tiron-Tudor, A., Fülöp, M. T., Cîrstea, A., *Fundamentele auditului financiar*, 2009.
18. Doralt, W., Hellgardt, A., Hopt, K. J., Leyens, P. C., Roth, M. și Zimmermann, R. (2008), Auditors' liability and its impact on the european financial markets, *The Cambridge Law Journal*, vol. 67, nr. 1, pp. 62-68.
19. Zinca, D. C. I. și Petcu, D. A., Competență, etică și responsabilitate în profesia de audit-de la teorie la practică.
20. Codul Civil, Cartea a V-a, Capitolul IV.
21. HG numărul 433/2011 privind Regulamentul de Organizare și Funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România.
22. OUG 75/1999 republicată în 2017.